

REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AUSTRÁLIE A OCEÁNIE – sylabus přednášky

GEOMORFOLOGIE

Lake Eyre X Mt. Kosciuszko

Kde se vzal v Austrálii Kosciuszko?

- **Mt. Kosciuszko** [koziaskou] je pojmenována po polském revolucionáři s jménem **Andrzej Tadeusz Bonawentura Kościuszko** [koščuško] (bělorusky **Тадэвуш Касьцюшка** [kos'cjuška], anglicky **Thaddeus Kosciuszko**)
- Účastník americké války za nezávislost (v rámci francouzských dobrovolníků – generál, bitva u Saratogy, 1777)
- Účastník polského protiruského odporu (1792) a vůdce povstání (1794), pak v exilu
- V Austrálii nikdy nebyl, na mapu ho dostal polský geolog hrabě Paweł Edmund Strzelecki – až v roce 1840
- Pozor – hora přejmenována v roce 1997 – do té doby **Mt. Kosciuszko!**

Geomorfologické členění

4 hlavní orografické oblasti

Západoaustralská tabule (Pobřežní roviny, Západoaustralská plošina, Středoaustralská ostrovní pohoří, Nullarborská krasová tabule)

Středoaustralská pánev

Jihoaustralská hornatina

Východoaustralské hory

Západoaustralská tabule

- **Pobřežní nížiny** - široký šelf, který postupně přechází v pouštní vnitrozemí
- Osmdesátimílové pobřeží
- **plošina Kimberley**
 - hráštové pohoří
 - nejvyšších výšek dosahuje v pohoří krále Leopolda, Mt. Wells (983 m n.m.)
- **Arnhemská země**
 - největší poloostrov
 - mírně zvlněná náhorní rovina
 - vápence a pískovce druhohorního stáří

Pobřežní roviny

na JZ při pobřeží 50- 80 km široká rovina omezená z východu zlomem podél zlomu je vyzdvižen západní okraj kontinentu

od severu pohoří:

Hamersleyovo pohoří

mezi řekami Fortescue a Ashburton

nejvyšší hora státu Západní Austrálie Mt. Meharry ,1249 m n.m.)

těžba železné rudy

Barlee Range

Darlingovo pohoří

Stirling Range

Vnitrozemí Západoaustralské plošiny

střední část vyplňují pouště (1 760 000 km² zhruba polovinu rozlohy Sahary)

Velká písečná poušť

písečná

340 000 km²

Gibsonova poušť

kamenitá

220 000 km²

Velká Viktoriina poušť

část kamenitá, část písečná

největší australská poušť

(350 000 km²)

Středoaustralská ostrovní pohoří

střední část Západoaustralské roviny

silně denudovaná zlomová pohoří

MacDonnellovo pohoří

nejvyšší struktura Západoaustralské plošiny

nejvyšší hora Mt. Zeil (1531 m n.m.)

(v atlase Mt. Liebig (1524 m n.m.)

objeveno v r. 1860

Musgraveovo pohoří

nižší než MacDonnellovo pohoří

nejvyšší vrchol Mt. Woodroffe (1440 m n.m.)

Uluru

Mezi pohořími písčité rovina – kamenité ostrovní hory, pískovcové věže

Nullarborská krasová tabule

nullus arbor (lat.)= bezlesý

- Rovný povrchem
- největší vápencová plošina na světě vznik v třetihorách
- vápence jsou zkrasovělé – jeskyně, závrtky, propasti, podzemní jezera a řeky
- u pobřeží 90 – 150 m vysoké útesy
- rozsáhlý NP
- v jeskyních nejstarší skalní rytiny, stáří 20 000 let

- žijí stáda divokých velbloudů (potomci arabských velbloudů, kteří sem byli dovezeni v druhé polovině 19. století jako vhodná zvířata pro dopravu v pouštních oblastech)

Středoaustralská pánev

- snížená část (výšky kolem 100 m), jednotvárný typ reliéfu, akumulární
- na jihu nížina Murray –Darling,
- většina je **bezodtoková**
- *eolická činnost*, intenzivní *mechanické zvětrávání*, pouštní klima a krátké creeky
- v centrální části jsou artéské pánve (nejvíce na světě) – hlavní zvodnělou vrstvou jsou jurské vápence, zdrojnicí pro tuto oblast jsou svahy východoaustralských hor.

Velká artéská pánev

- Rozloha **1,7 mil. km²** (1/5 celkového povrchu Austrálie)
- voda se čerpá zhloubek **1,5 – 2 km**
- Vysoká teplota (60–80 °C)
- silně mineralizovaná
- celkem 3000 vrtů (první v roce 1878) – nejhlubší 2136 m (Queensland)
- vzniká v propustné vrstvě nejčastěji mezi **dvěma synklinálními vrstvami**, které jsou pro vodu **nepropustné** (odborně **izolátory**)
- při proražení stropního izolátoru dochází k vývěru vody → vede ke zmenšování tlaku → může skončit až zánikem artéského vývěru vody
- **artéská studna** = studna, z níž prýští samovolně voda (artézska voda) pod tlakem vzniká navrtáním vodonosné vrstvy mezi dvěma nepropustnými vrstvami, někde i přirozeným způsobem - artézácký pramen

Nížina řeky Murray

- na jihu Středoaustralské pánve
- transgrese třetihorního moře: podloží tvoří vápence, které jsou překryté říčními nánosy

Východoaustralské hory

označují se i jako:

Australské Kordillery

Velké předělové pohoří (*Great Dividing Range*; používá se ale také pro jednu z částí)

- od Yorského poloostrova po Tasmánii ve vzdálenosti **80–100 km** od pobřeží
- šířka **80–160 km**, průměrná nadmořská výška **950 m n. m.**
- vznik *hercynským vrásněním*, v třetihorách rozlámány do několika skupin, skladba hornin je převážně prekambričského (J a S) a prvohorního stáří (střed)
- směrem k jihu se výška i šířka pohoří zvětšuje

- složité pásemné pohoří
- typická je asymetrie
- zpravidla se člení na 5 částí (od severu):
 - oblast mezi Yorským poloostrovem a Brisbane
 - oblast mezi Brisbane a Newcastle
 - oblast mezi Newcastle a jižním pobřežím
 - okolí Melbourne
 - Tasmánie

1. Východoaustralské hory severní skupina: Yorský poloostrov až Brisbane

- délka 2000 km
- předkambrické horniny na S, paleozoické na J
- na Yorském poloostrově výšky jen do 500 m
- jižně od Cairnsu leží nejvyšší hora skupiny **Mt. Bartle Frere** (1622 m, nejvyšší hora Queenslandu)

2. Východoaustralské hory střední skupina: Brisbane až Newcastle

- užší, typické stolové hory rozčleněné čtvrtohorní erozí
- podél příčných zlomů čedičové výlevy:

Novoanglické hory

320 km paralelně s pobřežím, výšky 900–1500 m (**Round Mountain**, 1584 / 1608 m)

Liverpoolské hory

kolmo k pobřeží, čedičové

3. Východoaustralské hory Jižní skupina: Newcastle až nejjižnější část

- poledníkový směr
- průměrná výška 1000 m
- silurské a devonské vápence, překryté karbonskými a triasovými pískovci s výlevy čedičů
- nejvyšší části: **Modré hory** (na Z od Sydney) –průměrná výška 1000 m (podkladem silurské vápence, jsou zde sopečné výlevy)

Australské Alpy – vyzdvižená parovina,

Snowy Mountains (The "Snowies"),

Mt. Kosciuszko (2228 m), jediné pohoří na kontinentu, které má souvislou sněhovou pokrývku (2–3 měsíce v zimě)

Modré hory

Mount Kosciuszko (2228 m)

je nejvyšší hora Austrálie

leží ve **Sněžných horách** ve státě Nový Jižní Wales

hora je součástí národního parku Kosciuszko, který má rozlohu **6 469 km²** je částí velkého hřebene, který tvoří významné **rozvodí** a zároveň státní hranice Viktorie a Nového Jižního Walesu

4. Východoaustralské hory: okolí Melbourne

- začíná u pramenů řeky Goulburn a táhne se rovnoběžkovým směrem až k 142°v.d.
- od východu k západu se snižuje
- (z 1500 m na 600–800 m)
- tvoří jej paleozoické usazeniny
- hory této skupiny nevytvářejí delší souvislé hřebeny → krátké hřbety (př. **Grampiany**)
- podél 38°j. š. se rozkládá 40–100 km široká **Velká Viktoriina nížina** → 3H pískovce, předěl od mořského pobřeží

5. Východoaustralské hory: Tasmánie

- pohorí **Tasmánie** byla vyvrásněna v prvohorách, poté denudována, dnes náhorní rovina
- průměrná výška 1200 m
- 2 horská pásma, ve střední části ostrova je navíc velká **Centrální plošina**
- nad ní se zvedají horské vrcholy s nejvyšším bodem Tasmánie **Mt. Ossa** (1617 m)